

ALEXEI MARINAT - PERCEPȚIA SPAȚIULUI ÎN AUTOBIOGRAFIA DETENȚIEI

**ALEXEI MARINAT – THE PERCEPTION OF SPACE IN THE AUTOBIOGRAPHY OF
 DETENTION**

Svetlana MELNIC, drd.

Universitatea de Stat „Alec Russo” din Bălți

E-mail: svetlana_melnic@yahoo.com

ORCID ID: 0000-0001-8602-0683

Rezumat: *Instaurarea regimului comunist în Basarabia și căderea ulterioară a Cortinei de fier determină autorul Alexei Marinat să-și consemneze memoriile de detenție. Central pentru acest tip de narațiune autobiografică modernă devine „eul” în devenire pe traiectoria vieții. Memorialistul face apel la instrumentele autobiografiei pentru a-și reafirma „prezența” în viață și istorie, în timp ce luptă să supraviețuiască uitării și dezumanizării generate de regimul torționar. Vizualizarea autobiografiei ca o actorie și vorbire în absență este relevantă, din punctul nostru de vedere, atunci când este aplicată memoriilor autorului basarabean, care pot fi evaluate drept o veritabilă autobiografie a detenției, în care „spațiul” și „locul” au un rol fundamental în conturarea identității narative a autorului.*

Cuvinte cheie: *Alexei Marinat, autobiografia detenției, Gulag, spațiu al detenției, memorialistică*

Abstract: *The establishment of the communist regime in Bessarabia and the subsequent fall of the Iron Curtain led the author Alexei Marinat to record his detention memoirs. Central to this type of modern autobiographical narrative becomes the "self" developed along the life trajectory. The memorialist uses the tools of autobiography to reaffirm his "presence" in life and history, while struggling to survive the oblivion and dehumanization generated by the torturing regime. The visualization of autobiography as a performance and speech in absentia is relevant, from our point of view, when applied to the memoirs of the Bessarabian author, which can be assessed as a true autobiography of detention, in which "space" and "place" play a fundamental role in shaping the narrative identity of the author.*

Key words: *Alexei Marinat, detention autobiography, Gulag, detention space, memoirs*

În introducerea la volumul „Fictions in Autobiography”, Paul John Eakin surprinde, într-un mod foarte convingător, problemele legate de definirea autobiografiei ca gen din variate perspective. După părerea autorului, majoritatea cititorilor presupun în mod firesc că toate autobiografiile se bazează pe fapte verificabile ale unei istorii a vieții și tocmai această dimensiune referențială, înțeleasă în mod imperfect, a determinat dezvoltarea unei poetici a autobiografiei. Autorul susține că istoricii și oamenii de știință socială încearcă să izoleze conținutul faptic al autobiografiei de matricea sa narativă, în timp ce criticii literari, care apreciază autobiografia ca artă imaginativă, au fost dispuși să considere astfel de texte ca și cum nu ar fi diferite de romane [4, p.3]. Nu este pur și simplu o întrebare cu privire la evaluarea bunei-credințe înnăscute a cititorului determinată de prezența unor evenimente verificabile istoric în orice „povestire a vieții” „capabilă să surprindă esența unei națiuni sau spiritul unei epoci” [12, p.3] pentru a utiliza definiția sugestivă a autoarei Sidonie Smith. Este mai degrabă o problemă legată de perspectiva diferită din care istoricii și criticii literari văd genul autobiografic, cu natura sa hibridă, cuplată cu propriile lor intenții. Ca rezultat, se pune mai mult accent fie pe faptele istorice, fie pe procesul creativ narativ pe care scrierea îl presupune. Conținutul faptic și mecanismele de filtrare și deformare prin care funcționează memoria umană în timp ce își modelează un *sine* în „narațiunile vieții” nu face deloc simplă urmărirea limitelor distincte în descrierea autobiografiei ca gen.

Problematica distincției dintre conținutul istoric și cel literar rămâne a fi una centrală în critica autobiografică, cu precădere atunci când facem referință la o autobiografie aidoma celei pe care o analizăm, unde evenimente istorice, precum instaurarea regimului totalitar sovietic în Basarabia și căderea ulterioară a Cortinei de fier, ne obligă să descoperim circumstanțe care generează un impuls individual al autorului Alexei Marinat de a înregistra un jurnal, ulterior, diaristul însuși, izbuteste să obțină statutul unei identități narative vădite în text. Ceea ce ne-am propus să urmărim pornind de aici este încercarea persistentă a memorialistului basarabean de a ajunge la o înțelegere definitivă a realității

spațiului carceral și a impactului acesteia asupra identității sale.

În cercetarea jurnalului detenției, atenția noastră se îndreaptă spre contextul istoric imediat, care a determinat apariția acestuia, dar și spre rodul muncii artistice, dependent de timp și constrâns de spațiu în condițiile încarcerării. De aici și întrebarea: „este autobiografia ficțiune sau istorie?” Paul John Eakin susține că înșiși autobiografii sunt responsabili de recepția problematică a operei lor, pentru că vrând-nevrând îndeplinesc rolul de scriitori, cât și de istorici, negociind „o trecere narativă între autonomiile creației imaginative, pe de o parte, și constrângerile faptului biografic pe alta” [4, p.3]. Misiunea autobiografilor rezidă în acest rol de mediere, întrucât se bazează pe istorie, raportând detalii despre viața lor, care au fost filtrate mai mult sau mai puțin conștient de memorie. Procesul de selecție nu pare întotdeauna intenționat, dar se desfășoară ori de câte ori încearcă să reconstruiască propria individualitate în formă narativă raportată la cadrul social, cultural, fizic în care operează, citând pe Paul Goma: „evenimentul acela a fost atât de violent, încât, vrând-nevrând, l-am înregistrat... violent deci strâmb, poate cu totul fals. Dar să admitem că l-am înregistrat corect – corect din punctul de vedere al unei statistice, al unei medii. Timpul trecând, memoria începe să joace feste. Nu prin omitere, ci prin uitare. Dar nu numai timpul și acțiunea lui de erodare a memorie, ci și... poate că memoria n-ar face atâtea feste, dacă n-aș povesti de atâtea ori acea întâmplare” [7, p.22]. În cazul cercetării noastre, înregistrarea memoriei, pentru care optează Alexei Marinat, implică o distanță în timp și spațiu care sabotează aproape fiecare narațiune istorică, mai ales atunci când această distanță este însoțită de lipsa notelor detaliate luate în intervalul de timp aferent evenimentelor. Fotografii, copii a dosarelor deținutului Alexei Marinat și altele materiale autentice sunt incluse în paginile jurnalului „Eu și lumea” pentru a documenta aceste fapte. O astfel de parțialitate admisă nu reduce, însă, interesul publicului pentru memoriile scriitorului, pentru că „adevărul biografic nu este un conținut fix, ci un conținut în evoluție într-un proces complex de descoperire de sine și creare de sine” [4, p.3] în timp, în spațiu și în scris. Cu toate acestea, ceea ce distinge autobiografia de alte forme de ficțiune este poziția explicită a autobiografului ca autobiograf în text, o prezență care conferă credibilitate întregii narațiuni.

Memorialistul Alexei Marinat este conștient de rolul său în narațiunea de detenție, chiar dacă se simte nepregătit în asumarea unei sarcini atât de însemnate. Prezența explicită a autobiografului este esențială pentru viziunea problematică tradițională la care autobiografia modernă a fost atribuită începând cu J. J. Rousseau până în zilele noastre, „pretenții aparent antitetice ale adevărului și ficțiunii, care sunt implicate în mod necesar în orice încercare de a reda materialele unii istorii de viață în formă narativă” [4, p.3]. Autobiografia a pus mereu sub semnul întrebării rolul autorului, autoritatea autorului și modalitățile prin care autorul își poate crea propria identitate în timp ce își povestește viața. Oricât de problematică a fost întotdeauna, autobiografia este un domeniu literar recunoscut relativ recent. Termenul i-a naștere la sfârșitul secolului al XVIII-lea pentru a defini un gen care a început să fie recunoscut în Europa și în America de Nord. Aproximativ într-un deceniu au ieșit de sub tipar majoritatea lucrărilor importante care constituie canonul scrierii autobiografice occidentale, printre care menționăm „Mémoires de M. Goldoni” (1784–1787) de Carlo Goldoni, Memoriile lui Edward Gibbon (1796). Mai mult decât un gen nou, crearea termenului de „autobiografie” a semnalat o nouă atitudine în cultura occidentală față de o practică străveche, care datează încă din perioada dinastiilor egiptene. Pe plan general, autobiografia a prosperat în lumea greco-romană, a continuat să fie fidelă tradiției creștine medievale, a servit miturilor renaștentiste ale umanismului civic și creației artistice și a fost martorul nașterii gândirii științifice moderne. Valorile liberale ale iluminismului, mișcările revoluționare de la sfârșitul secolului al XVIII-lea cu proiectele democratice pe care le-au exalat, revoluția industrială și darwinismul au contribuit toate în mod diferit la conturarea unei noi identități originale pentru fiecare ființă umană. Abundența consecventă a scrierilor autobiografice de la sfârșitul secolului al XVIII-lea a fost, în cea mai mare parte, determinată de fascinația romantică, evocarea complexității sufletului individual și interacțiunea acestuia cu experiențele sociale în lumina noilor valori.

Recunoașterea genului autobiografic se axează și pe succesiunea evenimentelor istorice descrise în memoriile lui Alexei Marinat. Central pentru acest tip de narațiune autobiografică modernă a devenit individul, sau *eul*, așa cum a fost definit la începutul secolului XX, odată cu dezvoltarea psihanalizei, mai puțin datorită valorilor sau faptelor morale exemplare ale individului, și mai degrabă datorită unicității sale „ordinare” în devenire pe traiectoria vieții. Deși până în anii '50, critica a neglijat autobiografia ca gen, aceasta fiind catalogată ca o simplă specie a biografiei, în ultimele două decenii ale secolului trecut, a existat un interes teoretic crescut pentru autobiografie. Receptată de istorici, cât și de critici literari ca literatură

subiectivă „cu tot felul de legături complexe cu alte genuri literare, mai tradiționale și cu istoria literară” [11, p.xiii], autobiografia creează mereu impresia că se amplifică în „genurile vecine sau chiar [cele] incompatibile” [3, p.920]. Paul de Man ajunge la concluzia că autobiografia nu poate înfățișa și explica viața drept un *bio* pe care îl are ca obiectiv, deoarece nu poate decât să transforme o viață într-o formă de prosopopee: „Prosopopeea este tropul autobiografiei, prin care numele cuiva [...] este la fel de inteligibil și memorabil precum o mască” [3, p.926]. Subiectul preocupărilor autorului este demascarea autobiografului, acel *de-facemnt* al subiectului care acționează și vorbește în absență, în condițiile auto-reprezentării de care este guvernată autobiografia, analizând problema reprezentării autobiografice prin dilema imaginii sinelui. Vizualizarea autobiografiei ca o actorie și vorbire în absență este relevantă, din punctul nostru de vedere, atunci când este aplicată memoriilor lui Alexei Marinat. Memorialistul face apel la instrumentele autobiografiei pentru a-și reafirma „prezența” în viață și istorie, în timp ce luptă să supraviețuiască uitării și dezumanizării generate de regimul comunist. Dincolo de aluviunile regimului sovietic, autobiografia lui Alexei Marinat se transformă în acea voce a memoriei pe care istoria adesea o șterge.

Excepționalitatea narațiunii autobiografice constituie obiectul certării psihologului american Jerome Bruner care afirmă că narațiunea autobiografică servește dubla funcție de a transmite un mesaj inteligibil și captivant. Pentru a comunica ceva inteligibil, stările și acțiunile intenționate ale naratorului trebuie să fie structurate într-un mod care să se alinieze „psihologiei populare”, care „întruchipează și întărește modalitățile canonice ale oamenilor de a răspunde lumii” [1, p.72]. Pentru a comunica ceva interesant, narațiunea autobiografică trebuie să încalce expectanța populară-psihologică sau să încalce convenția, astfel încât să prezinte ceva excepțional. Contrastul dintre calitățile tipice și cele atipice ale autobiografiei poate fi astfel reprezentat de inteligibilitate și excepționalitate, constituind încă un set de opoziții binare inerente autobiografiei. Excepționalitatea autobiografiei are o oarecare asemănare cu singularitatea unei opere literare, care manifestă inovație lingvistică și conține subiecte noi. În ceea ce privește inteligibilitatea autobiografiei, Jerome Bruner susține că plămuirea unei opere depinde de convenția culturală la care se raportează, cu scopul de a rămâne relevantă pentru contextul cultural al acesteia. Putem trasa a paralelă dintre excepționalitatea autobiografică și singularitatea literară, ambele fiind bazate pe inteligibilitate. Astfel, autobiografia nu încetează să fie un angajament față de „un set de presupuneri despre sine, relația cuiva cu ceilalți, viziunea asupra lumii și spațiul cuiva” [1, p.76]. Autobiografia merită cu siguranță lectură creativă și re-citire.

Valoarea autobiografiei derivă din veridicitatea dovezilor prezentate în concordanță cu alte documente care descriu aceleași evenimente din viața autobiografului, deopotrivă cu sinceritatea autorului, consecvent în ceea ce scrie. Oricât de subiectiv este punctul de vedere „interior”, autobiografatul trebuie să răspundă solicitării de a spune adevărul, cel puțin ceea ce el crede că ar fi adevăr. Angajamentul său extra-textual față de adevăr formează punctul de conexiune dintre autobiografie și autobiografia ficțională sau ceea ce unii critici numesc roman autobiografic. În acest sens, Dorrit Cohn diferențiază un roman la prima persoană de un roman la persoana a treia și Lucia Boldrini adoptă termenul de *heterobiografie* pentru romanele-autobiografii ale unor personaje istorice, aducând în lumină conceptul de „furt de identitate”, ca urmare a contopirii identității istorice, fictive și auctoriale în personajele narațiunii. Astfel, am putea adopta noțiunea de *autobiografie ficțională* pentru a acoperi ambele scenarii în care naratorul este un personaj fictiv sau un personaj istoric.

Ficționalitatea *autobiografiei ficționale* nu impune datoria fidelității față de fapt și de obligația etică de a spune adevărul, conferindu-i libertatea de a îmbrățișa literaritatea și creativitatea. În același timp, adoptând o strategie autobiografică, autobiografia ficțională este orientată spre un context istoric care deghizează ficționalitatea și creează un mit al „adevărului”. O autobiografie, în schimb, trebuie să excludă ficționalitatea și nu cuprinde decât contextul istoric și subiectivitatea auctorială, având în vedere că intenția autorului, în fiecare moment al oricărei autobiografii autentice, este să creeze un efect al incontestabilului. Cu toate acestea, în cazul în care sunt utilizate tehnici de ficțiune, cadrul istoric și adevărul în autobiografie ar putea fi mistificate. Din această perspectivă, autobiografia implică dualitatea adevărului și mitului, concomitent cu obiectivitatea și subiectivitatea. Un autobiograf trebuie să folosească tehnici de ficțiune pentru a menține cititorii absorbiți de narațiune. Drept urmare, autobiografia probabil aglutinează faptele cu ficțiunea și, ca rezultat, prezintă ficționalitate, în ciuda intențiilor sale generale de a spune adevărul. Având în vedere că noțiunea de *adevăr* este subiectivă, evazivă și iluzorie, Sidonie Smith și Julia Watson consideră că autobiografia este caracterizată de „adevăr subiectiv” și nu de „fapt” [13, p.10], adevărul fiind atins prin subiectivitate.

John Paul Eakin debutează în analiza autobiografiei din prisma relațiilor dintre autor și cultura acestuia, axându-se pe modul în care autorul își percepe propriul „eu”. Cercetătorul propune o abordare culturală, intens discutată anterior, asupra studiului *sinelui* autobiografic, originile cărui se identifică în semnele existenței individuale moștenite de la alții, precum și în operele de cultură, prin prisma cărora *sinele* poate fi abordat. Mai mulți critici contemporani, printre care se află și John Paul Eakin, susțin părerea că există două sisteme care operează în cadrul autobiografiei: un sistem referențial care conectează *sinele* textual la „realitate” în încercarea de a produce imaginea realului; și un sistem literar în care *sinele* absent în trecut este creat prin limbaj, pentru a produce efectul realului. În acest sens, „eu” autobiografic este în același timp dublul privilegiat, al unei persoane reale și al unei construcții textuale. Succint enunțat, atât integritatea *sinelui* romantic, cât și structura narativă liniară sunt înlocuite cu viziunea unui *eu* fragmentat, derivat din *eul* preexistent care nu funcționează într-un vid asept, ci într-un cadru cultural în care acesta există. Din acest motiv, o limită clară între adevăr și ficțiune nu poate fi schițată în autobiografie. Mai mult decât atât, adevărul implică și ficțiune, și ficțiunea, la rândul ei, poate conține adevăr parțial. Fiind selectivă și creativă, memoria tinde să modeleze/ficționeze trecutul în funcție de cerințele stării actuale de conștiință. Prin urmare, scrierea autobiografică nu constituie un „act realizat într-un anumit tărâm ficțional, absolut privat, al *sinelui* izolat” [5, p.71], ci, mai degrabă, este supus presiunilor exercitate de existența în mijlocul culturii. Această cercetare intenționează să descrie și modul în care teoriile autobiografice enunțate pot fi aplicate jurnalului și memoriilor lui Alexei Marinat, evidențiind „presiunile” descrise de John Paul Eakin în identificarea unui *sine* „constrâns” de viața în captivitate. Conceptul de *identitate narativă* răspunde numeroaselor probleme legate de scrierea autobiografică, deoarece conceperea „narațiunilor vieții” nu se realizează în vid, ci într-un mediu constant adaptativ care reflectă limitele istorice, sociale și geografice în care existăm.

Întrucât geografia joacă un rol cheie în evoluția constantă a narațiunii memorialistice pe care o analizăm și se încadrează în teoria autobiografică a lui John Paul Eakin cu referință la „presiunile” exercitate asupra individului în captivitate, acest capitol abordează, de asemenea, probleme legate de reprezentarea teoriei geografice. Teoria geografică oportunită conturează distincția contradictorie dintre conceptele de spațiu și loc: „*spațiul* indică un sentiment al mișcării, al istoriei, al devenirii”, în timp ce *locul* implică un sentiment static al așezământului, al ființării sau al locuinței [14, p.13]. O astfel de distincție este într-adevăr iluminatoare, având în vedere modul în care abordăm textul memorialistic în care este reprezentat spațiul, și, oricând analizăm transpunerea experienței personale în „narațiunile vieții”. Vom încerca să analizăm această distincție introducând definiții formulate de Martin Heidegger, Henri Lefebvre, Michel Foucault ș.a., în care sunt evidențiate conceptele pe care le vom aplica în interpretarea jurnalului și memoriilor lui Alexei Marinat, având rolul unor instrumente analitice pentru analiza liniei subtile dintre spațiul și locul detenției memorialistului. Spre ilustrare, Martin Heidegger introduce una dintre primele distincții filosofice dintre *spațiu* și *loc*, descriind legătura dintre clădirile actuale și experiența umană de a locui în acestea. Autorul nuanțează opinia conform căreia locuința are o trăsătură ontologică care distinge natura umană, și critică orice idee abstractă de spațiu, deoarece susține că spațiile „primesc” ființa lor din locații și din experiența celor care locuiesc în ele: „relația dintre om și spațiu nu este alta decât locuința” [8, p.157]. Prin urmare, adevărata natură a oricărui spațiu este influențată de experiența existențială a „locuinței” din el, deoarece ființa este legată de un puternic simț al locului. Detenția este, în sine, o condiție care presupune o locuință forțată în granițele unei celule și sentimentul suspendat al temporalității în care momentul prezent există doar în așteptarea momentului viitor de eliberare. Cu toate acestea, considerând natura locului ca fiind mai importantă decât locul în sine, Martin Heidegger atribuie o natură statică și istorică locului, contestând spațiul ca produs social și istoric.

Spre deosebire de definiția ontologică a lui Martin Heidegger, conceptul de *spațiu social* introdus de Henri Lefebvre definește spațiul în raport cu evenimentele istorice, sociale și politice. Prin respingerea ideii carteziene geometrice abstracte a spațiului ca „zonă goală”, autorul scandează că spațiul nu este niciodată doar un vid care conține obiecte și funcții, deoarece „spațiul nu este niciodată gol: el întruchipează întotdeauna sensul” [9, p.154], este constant marcat și definit de practicile sociale care îl generează și îi justifică existența. Astfel, autorul concluzionează că spațiul este un produs social, care întotdeauna „implică, conține și disimulează relațiile sociale” și constituie, în același timp, „o precondiție și un rezultat al suprastructurilor sociale” [9, p.85].¹ Gândind lucrurile în acest fel, Henri Lefebvre a

¹ Henri Lefebvre aplică noțiunea marxistă a productivității în societate: panorama/peisajele sunt modificate prin

influențat foarte mult dezvoltarea studiilor spațiale, acordând spațiului o semnificație politică evidentă prin afirmația că spațiul a fost format și modelat din elemente istorice și naturale, acestea fiind componente ale unui proces politic. Astfel, se poate depista, la un moment dat, că spațiul este politic și ideologic, un produs social ale cărui funcții se pot „întrepătrunde reciproc și/ sau se pot suprapune” [9, p.86]. Pereții și barierele fizice nu au nicio legătură cu funcțiile spațiului social, precizare relevantă pentru analiza modului în care imaginea Gulagului și peisajului siberian se împletesc și se combină în paginile jurnalelor și memoriilor lui Alexei Marinat: „... o colonie de pedeapsă, așa-numita «disciplinară», unde deținuții erau puși să care pietrele cu gura și să pască iarbă... Sau și mai rău – la o mină de uraniu, de unde nu scăpa nimeni” [10, p.101]. Se impun aici, cele trei caracteristici fundamentale interdependente ale spațiului social identificate de Henri Lefebvre: practicile sociale, reprezentările spațiului și spațiile reprezentative. Practicile sociale descriu experiența indivizilor în spațiu, în timp ce reprezentările spațiilor se referă la spațiu așa cum este perceput și planificat de arhitecți, autorități și guverne. Spațiile reprezentative constau din spații așa cum sunt imaginate de locuitorii lor – de fapt acestea sunt mereu vii și dinamice. Triada spațială *experiență-percepție-imaginație* poate crea un adevărat algoritm de analiză a spațiului detenției descris de memorialistul basarabean. Din punctul acesta de vedere se poate spune că Gulagul, deșertul rece al Siberiei, lagărul, pădurea, carcera sunt toate portretizate și retrăite de-a lungul acestei funcții spațiale tridimensionale: „carcera se afla într-un bordei aparte, cu bărnele mucegăite. E frig. Dar mai frig e în sufletul meu... Știu că scrisul îmi e interzis, dar de jucat pot să mă judece ca „recidivist” și să mă trimită într-o colonie disciplinară sau la minele de uraniu...” [10, p.98].

Filosoful Michel Foucault a elaborat conceptul de *heterotopie* în geografia umană pentru a descrie locurile și spațiile care funcționează în condiții non-hegemonice. Acestea sunt spații de alteritate, care sunt irelevante, fizice și totodată mentale. Foucault contestă noțiunea tradițională de timp liniar, afirmând că conceptele timpului au fost înțelese în diferite moduri, în diferite circumstanțe istorice. Cu toate acestea, Foucault menționează că „nu este posibil să nu luăm în considerare intersecția fatală a timpului cu spațiul” [6, p.331]. Michel de Certeau elaborează o teorie a modului în care oamenii se opun dominației variatelor forme de putere prin „modalități de utilizare a produselor impuse de ordinea socială dominantă” [2, p.xiii], produse pe care oamenii le pot manipula subversiv pentru a se opune funcțiilor disciplinare impuse de guvernare. Plecând de la conceptul lui Michel Foucault despre locurile și spațiile care funcționează în condiții non-hegemonice menționat anterior, Michel de Certeau descrie, în esență, formele de rezistență la putere, care rezultă din practicile cotidiene ale oamenilor de reapropia spațiul organizat „prin tehnici de producție socioculturală” [2, p.xiv]. Traiul în sine și utilizarea spațiului, cărora doar oamenii îi conferă valoare, schimbă sensul tradițional al *locului*, concludent fiind conceptul de *narațiune spațială* pe care autorul îl folosește aici pentru a sublinia combinația de semnificații materiale și metaforice ale spațiilor vieții urbane. Autorul construiește o analogie între practică și limbaj, afirmând că fiecare narațiune este o istorie de călătorie, „o practică spațială”, care „traversează și organizează locurile; le selectează și le leagă între ele; acestea fac propoziții și itinerarii din ele” [2, p.115]. Aceasta constatare implică o idee de mișcare continuă și metaforică, relevantă pentru analiza exilului și detenției memorialistului Alexei Marinat în lagărele Gulagului comunist. Aflându-se în acest spațiu opresiv al recluziunii, autorul atribuie un sens incontestabil acestuia prin practicile sale cotidiene, și prin aceste practici, Alexei Marinat redefinieste spațiul închisorii: „în zonă, noi înde noi, ne întâlnim după lucru. În grupuri de câte doi, trei sau mai mulți, depinde cum se grupează lumea – după naționalități, după confesii, după viziuni politice sau, pur și simplu, după cum se împrietenesc. Noi avem grupul nostru, alcătuit din 6 oameni, care prietenim. Acum s-a mai adăugat în grupul nostru și doctorul Jora Krasikov. El ne face din când în când, câte o sărbătoare: ne lasă pentru o zi-două acasă ca fiind «bolnavi». El are dreptul să-i elibereze de la muncă pentru o zi pe cei cu febră sau pe cei traumați” [10, p.88-89]. Ce prezintă și ce au în comun aceste reflecții personalizate este atenția acordată vieții în detenție, care, în termeni autobiografici, adaugă un strat suplimentar de semnificație narațiunii spațiale și literare, facilitând înțelegerea relației dintre spațiu și text într-o manieră mai interactivă.

În memoriile sale, autorul Alexei Marinat extinde granițele tradiționale ale genului autobiografic în efortul de a-și expune amintirile traumatice din spațiul Gulagului comunist. Sistematică și cuprinzătoare, producția memorialistică a lui Alexei Marinat se cere considerată ca o veritabilă autobiografie a detenției

în care *spațiul* și *locul* au un rol fundamental în conturarea identității narative a autorului. Așadar, autobiografia detenției contabilizează practicile subversive ale regimului tortionar, determinând evadarea autorului din spațiul închisorii în care este constrâns fizic și spiritual.

Bibliografie:

1. Bruner J. Self-making and world-making. În: Journal of Aesthetic Education, nr. 25 (1), 1991.
2. De Certeau M. The Practice of Everyday Life. Trad. de Steven Randall, Berkeley: University of California Press, 1984.
3. De Man P. Autobiography as De-facement În: Comparative Literature, Vol. 94, Nr. 5, The Johns Hopkins University Press, Dec. 1979, pp. 919-930.
4. Eakin P. J. Fictions in Autobiography: Studies in the Art of Self-Invention, New Jersey: Princeton University Press, 1985.
5. Eakin P. J. Touching the World: Reference in Autobiography. Princeton, NJ: Princeton University Press, 1992.
6. Foucault M. Of Other Spaces: Utopias and Heterotopias. În: Rethinking Architecture: A Reader in Cultural Theory. Editat de Neil Leach, NYC: Routledge, 1997, pp. 330-336.
7. Goma P. Gherla-Lătești: dialog monologat (1972-1973). Ediția III-a. Ediția autorului, 2005. Lucrare publicată pe site-ul personal al autorului. Accesat 01.05.2020, http://paulgoma.free.fr/paulgoma_pdf/pdf/LRP_GHERLALATESTI.pdf.
8. Heidegger M. Building, Dwelling, Thinking. În: Poetry, Language, Thought. Trad. Albert Hofstadter, New York: New Directions, 1971.
9. Lefebvre H. The Production of Space. Trad. de Donald Nicholson Smith. Oxford: Blackwell Publishing, 1991.
10. Marinat, Alexei, *Călătorii în jurul omului*, Prut Internațional, Chișinău, 2004.
11. Olney J. Studies in Autobiography. New York: Oxford University Press, 1988.
12. Smith S. A Poetics of Women's Autobiography: Marginality and the Fictions of Self-representation, Bloomington and Indianapolis: Indiana University Press, 1987.
13. Smith, S., Watson J. Reading Autobiography: A Guide for Interpreting Life Narratives. Minneapolis and London: University of Minnesota Press, 2010.
14. Thacker A. Moving through Modernity: Space and Geography in Modernism. Manchester: Manchester University Press, 2003.